

Verdrogingsbestrijding
provincies Gelderland en Overijssel

Follow-up rapport

Verdrogingsbestrijding

provincies Gelderland en Overijssel

Follow-up rapport

Rekenkamer Oost-Nederland,
Deventer, april 2009

Voorwoord

Ons onderzoek "*Pappen en Nathouden, verdrogingsbestrijding in de provincies Gelderland en Overijssel*" heeft een vervolg gekregen in het voorliggende follow-up rapport. Het is aan te raden om bij lezing ook het vorige rapport er weer even bij te nemen. Dit follow-up rapport geeft inzicht in de acties die de provincies hebben ondernomen naar aanleiding van het Rekenkamerrapport.

Verdroging is nog steeds een actueel thema. In tegenstelling tot het Rekenkamerrapport is een belangrijke conclusie nu dat het probleem wel veel meer in beeld is gekomen. Er zijn keuzes gemaakt voor de aanpak. Het rapport gaat ook in op de vraag wat de resultaten zijn tot dusver.

Er is vooruitgang geboekt. Maar de Staten zullen er naar het inzicht van de Rekenkamer goed aan doen dit onderwerp regelmatig terug te laten keren, om de vinger aan de pols te houden.

Hoogachtend,
Namens de Rekenkamer Oost-Nederland,

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'P. van Dijk', with a long horizontal flourish extending to the right.

P. van Dijk,
voorzitter

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7
2.	Uitkomsten Rekenkameronderzoek 2006	9
3.	Conclusies.....	11
Bijlage 1	Procesgang rondom behandeling Rekenkamerrapport....	15
Bijlage 2	Acties naar aanleiding van aanbevelingen	17
Bijlage 3	Geïnterviewde personen en geraadpleegde bronnen.....	21
Bijlage 4	Begrippenlijst.....	25

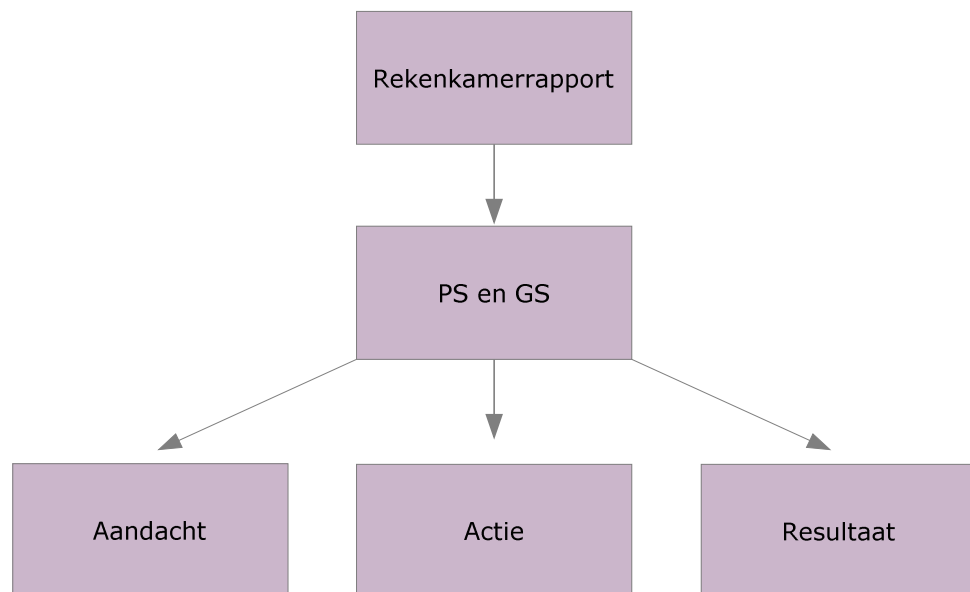

1. Inleiding

Op 19 december 2006 heeft de Rekenkamer Oost-Nederland het onderzoeksrapport *'Pappen en Nathouden, verdrogingsbestrijding in de provincies Gelderland en Overijssel'* aangeboden aan de leden van Provinciale Staten van Gelderland en Overijssel. In het onderzoeksprotocol is aangegeven dat de Rekenkamer enige tijd na het aanbieden van een onderzoeksrapport een follow-up traject opstart. Het doel van het follow-up traject is om inzicht te verkrijgen in de mate waarin onderzoeken van de Rekenkamer een bijdrage leveren aan het verbeteren van het provinciaal beleid en om inzicht te krijgen in de acties die zijn ondernomen op het desbetreffende beleidsterrein.

In dit onderzoek zijn de resultaten van het follow-up traject verdrogingsbestrijding voor de provincies Gelderland en Overijssel weergegeven. Daar waar de beschrijvingen voor de provincies uiteenlopen, wordt dit expliciet aangegeven. In het kader van het follow-up traject zijn onder andere diverse documenten bestudeerd en gesprekken gevoerd met betrokkenen binnen de provinciale organisatie. Hierbij is een analyse gemaakt van de procesgang rondom de behandeling van het Rekenkamerrapport (aandacht), de acties op het terrein van verdrogingsbestrijding naar aanleiding van het rapport (actie) en de stand van zaken ten aanzien van resultaten op dit gebied (resultaat):

In dit rapport worden allereerst de uitkomsten van het Rekenkameronderzoek in 2006 weergegeven. Hoofdstuk 3 geeft aan de hand van bovengenoemde driedeling de conclusies weer. In de bijlagen bij dit rapport wordt uitgebreider ingegaan op de procesgang rondom de behandeling van het Rekenkamerrapport en de acties op het terrein van verdrogingsbestrijding (bijlage 1 en 2). Bijlage 3 en 4 bevatten een lijst met geïnterviewde personen en geraadpleegde bronnen en een begrippenlijst.

2. Uitkomsten Rekenkameronderzoek 2006

Uit het Rekenkameronderzoek zijn in 2006 de volgende conclusies naar voren gekomen:

Algemene conclusie: betrokkenheid onvoldoende getoond en weinig lerend vermogen

1. Provincies hebben onvoldoende betrokkenheid getoond bij verdroging.
2. Lerend vermogen provincie Gelderland en Overijssel beperkt.
3. Verdrogingsbeleid mist scherpheid.
4. Beperkt inzicht voor PS in financiën en voortgang.
5. Onvoldoende samenhang in aanpak.
6. Afstemming tussen provincie en waterschappen in de uitwerking onduidelijk.

Daarnaast waren de volgende aanbevelingen geformuleerd door de Rekenkamer:

- Vergroot betrokkenheid en hou dit vast.
- Maak heldere keuzes ten aanzien van het verdrogingsbeleid
  - Stel prioriteiten
  - Geef aan wat je wil bereiken in TOP-gebieden
  - Kies bewuster voor (on)vrijwilligheid
  - Maak bewuste keuzes voor inzet van instrumenten.
- Vergroot inzicht in resultaten en financiën.
- Voer verdrogingsbeleid binnen de provincie meer in samenhang uit.
- Werk afstemming met waterschappen concreter uit.
- Zorg voor betrokkenheid bij alle waterschappen.

3. Conclusies

Algemene conclusie: *verdrogingsbestrijding is in beeld, alert blijven op ontwikkelingen*

De Rekenkamer constateert op basis van het follow-up onderzoek dat het Rekenkamerrapport in beide provincies uitgebreid is behandeld. In Gelderland heeft dit geleid tot het aannemen van een motie, in Overijssel is een besluit genomen over het rapport. Tevens is in beide provincies de aandacht en betrokkenheid voor het thema vergroot. Bovendien worden op het gebied van verdrogingsbestrijding diverse acties ondernomen. In een aantal gebieden is sprake van concrete uitvoering en worden kansen benut die zich voordoen. Resultaten zullen zich grotendeels echter nog moeten uitwijzen en er moeten nog veel acties ondernomen worden. Diverse processen, zoals in het kader van het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), spelen daarbij een rol. In het kader van GGOR worden bijvoorbeeld nog belangrijke keuzes en afspraken gemaakt over de hydrologische randvoorwaarden die nodig zijn om de natuurdoelen in TOP-gebieden te behalen. Daarmee wordt ook duidelijk wie wat moet doen om het afgesproken grondwaterregime te bereiken. Voor PS is het daarom van belang met regelmaat alert te blijven op de ontwikkelingen ten aanzien van verdrogingsbestrijding en zich te laten informeren over de uiteindelijke effecten op dit terrein.

Aandacht: *besluit in Overijssel, motie in Gelderland*

De Rekenkamer constateert op basis van het follow-up onderzoek dat de procesgang van het Rekenkamerrapport zich kenmerkt door een uitgebreide behandeling in PS van de provincies Gelderland en Overijssel. In Overijssel hebben PS aan de hand van een Statenvoorstel en twee amendementen een besluit over het rapport genomen. In Gelderland is het rapport behandeld samen met een Statennotitie en hebben PS met algemene stemmen een motie aangenomen.

Toelichting:

In een handreiking van de griffie van de provincie Gelderland ten aanzien van de stroom PS van Gelderland is een overzicht gegeven van de soorten Statenstukken die bestaan. In Statenvoorstellen wordt een besluit van PS gevraagd. Statennotities zijn stukken van GS waarin geen besluit wordt gevraagd. Vaak hebben deze stukken een informatief karakter.

In de Reglementen van Orde PS van beide provincies is omschreven wat er wordt verstaan onder een amendement en een motie.¹ Een amendement is een voorstel tot wijziging van een (ontwerp)verordening of (ontwerp)besluit, naar de vorm geschikt om daarin direct te worden opgenomen. Het doel van een amendement is een (ontwerp)besluit (deels) aan te passen. Een aangenomen amendement en daarmee een aangepast (ontwerp)besluit dient door GS te worden uitgevoerd.

¹ Reglement van orde voor de vergadering en andere werkzaamheden van Provinciale Staten van Overijssel 2007 en Reglement van orde Provinciale Staten en reglement op de Statencommissies.

Een motie is een korte en gemotiveerde verklaring over een onderwerp waardoor een oordeel, wens of verzoek wordt uitgesproken. Het doel van een motie is PS uitspraak te laten doen. Een motie is geen besluit en is daarom minder zwaar dan een amendement.

Zoals gemeld hebben PS van Overijssel op basis van een Statenvoorstel en twee amendementen een besluit genomen over het Rekenkamerrapport. In PS Gelderland is het Rekenkamerrapport samen met een Statennotitie behandeld, gevolgd door het aannemen van een motie. Concreet betekent dit dat PS van Overijssel GS op basis van het besluit formeel kunnen aanspreken op het daarin gestelde. Omdat een motie geen besluit is, hebben PS van Gelderland niet de mogelijkheid GS formeel aan te spreken op het gestelde in de motie. De Rekenkamer wil PS van Gelderland dan ook ter overweging meegeven om in de toekomst een formeel besluit te nemen over een Rekenkamerrapport. Concreet gaat het er daarbij vooral om dat de mogelijkheid bestaat GS na de behandeling van het rapport te kunnen aanspreken op het besluit. Dit formele punt neemt niet weg dat het Rekenkamerrapport in beide provincies heeft bijgedragen aan meer aandacht voor verdrogingsbestrijding en dat de betrokkenheid bij het thema is vergroot.

Acties: *diverse acties ondernomen, waarbij Rekenkamerrapport mede een rol speelt*

Uit het follow-up traject komt naar voren dat er op het terrein van verdrogingsbestrijding diverse acties zijn ondernomen. In beide provincies zijn en waren meerdere ontwikkelingen gaande die van invloed zijn op verdrogingsbestrijding. Het Rekenkamerrapport heeft daarbij *mede* een rol heeft gespeeld. Veel activiteiten die worden uitgevoerd komen tegemoet aan de aanbevelingen in het Rekenkamerrapport.

Verdrogingsbestrijding wordt in samenhang uitgevoerd. In de provincie Gelderland krijgt verdrogingsbestrijding vooral aandacht in relatie met het Provinciaal Meerjarenprogramma (PMJP), Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG), EHS en Natura 2000. In Overijssel worden onder andere de TOP-gebieden, de versnelling van de realisatie van de EHS, GGOR, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000 in samenhang uitgevoerd. Verdrogingsbestrijding lift in beide provincies mee met ontwikkelingen in breder kader.

Beide provincies hebben keuzes gemaakt door het aanwijzen van gebieden waarin aan de slag wordt gegaan in het kader van verdrogingsbestrijding: de TOP-gebieden. In de provincie Gelderland gaat het daarbij om 35 TOP-gebieden. In de provincie Overijssel zijn 15 TOP-gebieden aangewezen.

In het kader van GGOR wordt gestreefd om de kwalitatieve en kwantitatieve hydrologische randvoorwaarden te realiseren om de natuurdoelen in TOP-gebieden te halen. In dat verband worden nadere afspraken gemaakt met waterschappen. Daarmee wordt uitgewerkt wie

wanneer wat moet doen om het afgesproken grondwaterregime te bereiken.

Resultaten: *resultaten moeten zich grotendeels nog uitwijzen*

Beide provincies ondernemen diverse acties op het terrein van verdrogingsbestrijding. Tegelijkertijd geldt voor beide provincies dat de resultaten zich grotendeels nog moeten uitwijzen:

Provincie Gelderland:

Uit voortgangsrapportages van het Waterhuishoudingsplan 3 2008 en het PMJP 2007 en interviews met provinciale betrokkenen komt naar voren dat de uitvoering van verdrogingsbestrijding in de provincie Gelderland achter loopt op schema en extra aandacht vraagt. In enkele TOP-gebieden is sprake van uitvoering en worden resultaten gehaald. Voor de meeste TOP-gebieden wordt momenteel door de waterschappen de gewenste grond- en oppervlaktewaterregimes (GGOR) per gebied opgesteld, zo komt naar voren uit de Voortgangsrapportage WHP3 2008, de Voortgangsrapportage PMJP 2007 en gesprekken met GS, PS en ambtelijke organisatie. De planning is de GGOR's begin 2010 vast te stellen. Vanaf dan zal helder zijn welke maatregelen in welk (TOP)gebied nodig en haalbaar zijn en welke effecten zullen optreden. Concreet betekent dit dat de uitvoering vanaf 2010 zal worden opgepakt. De provincie geeft aan dat de mogelijkheid bestaat dat grondverwerving en financiën de snelheid waarmee verdroging wordt aangepakt zouden kunnen beperken.

Provincie Overijssel:

In de (concept) Omgevingsvisie en de (concept)waterbeheerplannen is het gezamenlijke beleid van de provincie Overijssel en de waterschappen ten aanzien van GGOR, de aanpak van TOP-gebieden en het opstellen van de Natura 2000-beheerplannen verwoord. GGOR is onderdeel van het opstellen van de Natura 2000-beheerplannen. In de Natura 2000-beheerplannen worden de afspraken op het gebied van het gewenste (grond)waterregime en de bijbehorende maatregelen, kosten en termijn van realisatie gemaakt op basis van een gebiedsproces. De planning is dat de beheerplannen en GGOR begin 2010 zijn vastgesteld. Daarna volgt het uitvoeren van de maatregelen. De bewaking van de voortgang van de gemaakte afspraken in de PMJP-convenanten, de waterbeheerplannen, de Natura 2000-beheerplannen en de GGOR-besluiten vindt zowel ambtelijk als bestuurlijk plaats in de reguliere gesprekken met waterschappen. Bovendien worden de effecten van maatregelen gemonitord met het verdrogingsmeetnet dat in 2009 geïmplementeerd wordt. Het Rijk en PS worden over de uitvoering van de anti-verdrogingsmaatregelen geïnformeerd via het zogenaamde peil-format dat wordt opgesteld in het kader van het PMJP.

Op het gebied van grondverwerving worden in het kader van de versnelde realisatie van de EHS in 2009 voor de 15 TOP-gebieden verwervingsplannen opgesteld. De eerste 3 zijn inmiddels voorzien van positief advies en worden vastgesteld door GS. In juli 2009 moeten GS de verwervingsplannen voor alle 15 TOP gebieden hebben vastgesteld.

Tot slot

De Rekenkamer hoopt met het follow-up onderzoek Provinciale Staten te ondersteunen in hun controlerende rol en bij het (blijven) volgen van de ontwikkelingen op het terrein van verdrogingsbestrijding. Met dit follow-up onderzoek sluit de Rekenkamer het onderzoek ‘*Pappen en Nathouden, verdrogingsbestrijding in de provincies Gelderland en Overijssel*’ vooralsnog af. Het is evenwel mogelijk dat de Rekenkamer over een aantal jaren een nieuw onderzoek instelt, waarbij wederom wordt gekeken naar het onderwerp verdrogingsbestrijding.

Bijlage 1 Procesgang rondom behandeling Rekenkamerrapport

In deze bijlage wordt voor de provincies Gelderland en Overijssel kort ingegaan op de belangrijkste processtappen die zijn genomen rondom de behandeling van het Rekenkamerrapport.

Provincie Gelderland

Datum	Processtap
19 december 2006	Rapport is aangeboden aan Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de Commissaris van de Koningin.
10 januari 2007	Het rapport is besproken in de (voormalige) commissie Verkeer en Water. Tevens is de nota 'Provinciale werkwijze herstel natuurgebieden met verdrogingsproblemen Provincie Gelderland' besproken. Een Statennotitie 'Verdrogingsbestrijding' is bijgevoegd.
28 februari 2007	Het onderzoek verdroging is behandeld in de PS-vergadering. Naar aanleiding van de behandeling van het Rekenkamerrapport en de nota 'Provinciale werkwijze herstel natuurgebieden met verdrogingsproblemen Provincie Gelderland' in de commissievergadering is een motie aangekondigd. Deze motie is in de PS-vergadering met algemene stemmen aangenomen. In de motie vragen PS GS met een voorstel te komen voor een concretere uitwerking van de nota van GS. Tevens dient de betrokkenheid van PS op het gebied van verdroging vergroot te worden en wordt GS gevraagd met een voorstel te komen voor mogelijkheden om middelen in het Fonds verdrogingsbestrijding een bredere inzet te geven.
12 december 2007	De voortgang van de verdrogingsbestrijding is aan de orde geweest bij de bespreking van de Voortgangsrapportage 2007 van het Waterhuishoudingsplan 3 (WHP3) (2005-2009) in de commissie Landelijk Gebied en Water. In de Voortgangsrapportage is aangegeven dat het doorbreken van stagnerende verdrogingsaanpak het afgelopen jaar in gang is gezet, waarbij gebruik is gemaakt van het onderzoek van de Rekenkamer.
6 februari 2008	In het kader van de bespreking van de Hoofdpijnennota Actualisatie van het derde Waterhuishoudingsplan in de commissie Landelijk Gebied en Water is onder andere aandacht voor de aanpak van verdrogingsbestrijding.
10 september 2008	In de commissie Landelijk Gebied en Water vindt een uitgebreide discussie plaats over de versnelling van de EHS. De commissie besluit dit onderwerp in de eerstvolgende Statenvergadering te agenderen.
24 september 2008	In de PS-vergadering wordt uitgebreid gesproken over het provinciale grondbeleid en de EHS. PS besluiten in het uiterste geval voor maximaal 5% van de te verwerven gronden het onteigeningsinstrument in te willen zetten in het kader van verdrogingsbestrijding.
19 november 2008	Bij de bespreking van de voortgangsrapportage 2008 Waterhuishoudingsplan 3 in de commissie Landelijk Gebied en Water komt onder andere de voortgang van de verdrogingsbestrijding aan de orde. Aangegeven is dat de uitvoering van verdrogingsbestrijding niet op schema loopt.

Provincie Overijssel

Datum	Processtap
19 december 2006	Rapport is aangeboden aan Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de Commissaris van de Koningin.
7 februari 2007	Het rapport is besproken in de (voormalige) commissie Verkeer, Milieu en Water. Tevens is de TOP-lijst verdroogde gebieden besproken. In de (voormalige) commissie Verkeer en Water is het rapport samen met de TOP-lijst besproken. De commissie heeft aangegeven de conclusies en aanbevelingen op hoofdlijnen te onderschrijven. Tevens werd uitgebreid ingegaan op de aanbeveling 'kies bewuster voor (on)vrijwilligheid met betrekking tot vernatting'. Ook werd besloten dat het rapport na de Provinciale Statenverkiezingen door de nieuwe Staten behandeld zou worden.
7 februari 2007	PS-vergadering: het onderzoek van de Rekenkamer en de TOP-lijst verdroogde gebieden worden samengevoegd. Omdat het onderzoek wellicht tot moties kan leiden, zal door de Agendacommissie een Statenvoorstel worden voorbereid ten behoeve van de vergadering van de commissie Ruimte, water en duurzaamheid van 13 juni 2007. In het Statenvoorstel wordt PS voorgesteld in te stemmen met de conclusies en aanbevelingen en GS op te dragen deze concreet uit te werken.
13 juni 2007	Het onderzoek verdroging en bijbehorend Statenvoorstel inclusief Ontwerpbesluit zijn behandeld in de commissie Ruimte, water en duurzaamheid. GS geven aan dat naar aanleiding van de TOP-lijst een quick scan wordt uitgevoerd om te bepalen waar op korte termijn successen behaald kunnen worden en zeggen toe deze quick scan aan de Staten toe te zenden.
27 juni 2007	Op basis van twee amendementen (één mondeling en één schriftelijk) wordt het ontwerpbesluit door PS aangepast en vervolgens vastgesteld. In het amendement betreffende het voorstel PS/2007/359 wordt besloten in het ontwerpbesluit artikel 2 lid b.3 te wijzigen in het bewust kiezen voor vrijwilligheid.
6 november 2007	Commissie Ruimte, water en duurzaamheid is mondeling geïnformeerd over stand van zaken quick scan TOP-gebieden. Deze is gereed en wordt uitgewerkt. Begin 2008 wordt de commissie geïnformeerd, waarna schriftelijke info aan PS volgt.
6 februari 2008	Commissie Ruimte, water en duurzaamheid is mondeling geïnformeerd over stand van zaken quick scan TOP-gebieden.
28 februari 2008	Persbericht van GS over de resultaten van de quick scan TOP-gebieden. Op basis daarvan willen GS de verdroging via twee sporen aanpakken: een versnelde aanpak om onomkeerbare natuurschade te voorkomen en snel scoren wanneer zich kansen voordoen.
4 juni 2008	In de commissie Ruimte, water en duurzaamheid is de Perspectiefnota behandeld. Diverse fracties zijn daarbij ingegaan op de TOP-lijsten.
12 november 2008	In de commissie Ruimte, water en duurzaamheid wordt op basis van een brief die in september aan PS is verstuurd de versnelling van de EHS behandeld. In bijlage 2 bij deze brief over de EHS worden PS geïnformeerd over het plan van aanpak en de stand van zaken ten aanzien van de TOP-gebieden.

Bijlage 2 Acties naar aanleiding van aanbevelingen

In deze bijlage wordt per aanbeveling op samengevatte wijze ingegaan op de mate waarin de provincies uitvoering hebben gegeven aan de aanbevelingen van de Rekenkamer. Zoals eerder gemeld zijn de acties die zijn ondernomen op het terrein van verdrogingsbestrijding niet alleen het gevolg van de aanbevelingen van de Rekenkamer. Het Rekenkamerrapport heeft daarbij *mede* een rol gespeeld.

Provincie Gelderland

Aanbevelingen	Samenvatting
Vergroot betrokkenheid en houd dit vast	Zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau is de aandacht voor het thema verdroging vergroot, zo komt naar voren uit deskstudy en interviews met GS, PS en de ambtelijke organisatie. Het Rekenkamerrapport staat wat dat betreft niet op zichzelf. Ook ontwikkelingen als het rapport van de Taskforce verdrogingsbestrijding en nota 'Provinciale werkwijze herstel natuurgebieden met verdrogingsproblemen provincie Gelderland' van GS Gelderland spelen daarbij een rol. Tevens is verdrogingsbestrijding vanaf 1 januari 2007 onderdeel geworden van het PMJP. Dat de aandacht is vergroot blijkt onder andere uit de volgende punten: • Regelmatig vragen over verdrogingsbestrijding in Commissievergaderingen; • Verdrogingbestrijding komt aan de orde in Commissie- en PS-vergaderingen in het kader van thema's als PMJP, ILG, Natura2000 en EHS; • Er is aandacht voor verdrogingsbestrijding in Voortgangsrapportages van het WHP 2007 en 2008.
Maak heldere keuzes ten aanzien van het verdrogingsbeleid	Uit gesprekken met PS, GS en de ambtelijke organisatie komt naar voren dat de provincie Gelderland vooral door het vaststellen van TOP-gebieden keuzes heeft gemaakt. Ook ontwikkelingen als het rapport van de Taskforce, de nota 'Provinciale werkwijze herstel natuurgebieden met verdrogingsproblemen provincie Gelderland' van GS Gelderland en de invoering van het PMJP spelen hierbij een rol. • Het thema verdrogingsbestrijding is opgenomen in het PMJP. De provincie Gelderland heeft 35 van de PMJP-gebieden aangemerkt als TOP-gebied. In deze gebieden ligt prioriteit ten aanzien van verdrogingsbestrijding. 34 van de TOP-gebieden liggen binnen de EHS, waarmee ook de (herbegrenzing van de) EHS van belang is in het kader van verdrogingsbestrijding. In het kader van de herbegrenzing van de EHS zal de EHS op enkele plaatsen worden aangepast. Concreet betekent dit dat er geen vernatting plaats zal vinden buiten de EHS. • Uit de voortgangsrapportage WHP3 2008 komt naar voren dat met de prioritering via de TOP-lijst de oorspronkelijke doelstelling uit het WHP3 wordt verlaten. De TOP-lijst gebieden worden in de periode t/m 2013 aangepakt. GS hebben het doel aangescherpt om in deze collegeperiode 10 integraal herstelde natuurgebieden van de TOP-lijst op te leveren, aldus de Uitvoeringsagenda 2007-2011 van GS. • Uit gesprekken met GS en de provinciale organisatie komt naar voren dat de provincie Gelderland actief participeert in gebiedsprocessen in het kader van het PMJP om daarmee de uitvoering te stimuleren. Zo is er per PMJP-gebied een gebiedsontwikkelaar aangesteld. • In het WHP3 is het instrument van onvrijwillige vernatting (de 'ladder van Keereweer') opgenomen. Dit betekent dat vrijwilligheid bij vernatting een belangrijk uitgangspunt is, maar niet het einde van de ladder. In een aantal gevallen acht de provincie onvrijwillige vernatting geoorloofd. PS van Gelderland

---

hebben op 24 september 2008 besloten om in het uiterste geval (en voor maximaal 5% van de te verwerven gronden) het instrument van onteigening in te willen zetten in het kader van verdrogingsbestrijding.

Aanbevelingen	Samenvatting
Vergroot inzicht in resultaten en financiën	Uit gesprekken met GS, PS en de ambtelijke organisatie komt naar voren dat PS gedurende het jaar op verschillende wijze inzicht krijgen in resultaten en financiën. PS ontvangen informatie via de jaarlijkse P&C cyclus (Begroting, Voorjaarsnota, Jaarrekening). Daarbij wordt onder andere inzicht gegeven in de financiën die via het ILG beschikbaar zijn gesteld. Daarnaast dienen zowel GS als PS jaarlijks het verslag van het Egalisatiefonds goed te keuren. Voor wat betreft het provinciale deel van de financiering worden 30 van de 35 TOP-gebieden gefinancierd vanuit het fonds. PS ontvangen jaarlijks via voortgangsrapportages van het WHP3 informatie over de voortgang van verdrogingsbestrijding. Ook de voortgangsrapportages van het PMJP bieden inzicht in de resultaten ten aanzien van verdrogingsbestrijding.
Voer verdrogingsbeleid binnen de provincie meer in samenhang uit	De provincie wil verdrogingsbeleid meer in samenhang uitvoeren door onder andere de volgende punten: • Verdrogingsbestrijding krijgt vooral aandacht als onderdeel van bredere thema's. Het thema is bijvoorbeeld onderdeel van het PMJP en lift op deze manier mee in ontwikkelingen in het kader van het PMJP. • Elk PMJP-gebied beschikt over een gebiedsontwikkelaar. Deze participeert in de gebiedsprocessen en zorgt voor afstemming tussen de verschillende processen. Zo lopen tegelijkertijd bijvoorbeeld processen als verdrogingsbestrijding, GGOR en Natura 2000. • Per januari 2009 zijn verschillende beleidsterreinen die een rol spelen in verdrogingsbeleid onder eenzelfde afdeling komen te vallen.
Werk afstemming met waterschappen concreter uit	Uit interviews met GS en de ambtelijke organisatie komt naar voren dat voor een aantal gebieden afspraken zijn gemaakt met waterschappen ten aanzien van de rolverdeling (wie trekt het project). Voor de meeste gebieden zal de rolverdeling verder worden uitgewerkt na vaststelling van de GGOR's, omdat dan helder is welke maatregelen genomen dienen te worden. Wanneer er sprake is van het uitvoeren van waterbeheersmaatregelen is het waterschap aan zet. Bij functiewijzigingen zal de provincie de trekkersrol vervullen.
Zorg voor betrokkenheid bij alle waterschappen.	Uit gesprekken met GS en de provinciale organisatie komt naar voren dat alle waterschappen betrokken zijn bij verdrogingsbestrijding, zij het dat het draagvlak per waterschap verschilt. Zoals hierboven al aangegeven is, zal de rolverdeling duidelijker worden na vaststelling van de GGOR's in de TOP-gebieden. De contracten die worden afgesloten met de waterschappen maken dit al helderder.

Provincie Overijssel

Aanbevelingen	Samenvatting
Vergroot betrokkenheid en houd dit vast.	Uit desk study en uit gesprekken met PS, GS en de ambtelijke organisatie komt naar voren dat het Rekenkamerrapport heeft bijgedragen aan meer aandacht voor verdrogingsbestrijding en dat de betrokkenheid bij het thema door het rapport is vergroot. Omdat alle TOP-gebieden in de EHS liggen en tevens Natura 2000 gebieden zijn, krijgt verdrogingsbestrijding in dat kader aandacht. Op deze manier lift het thema verdrogingsbestrijding mee met ingezette ontwikkelingen en staat het thema op de kaart.
Maak heldere keuzes ten aanzien van het verdrogingsbeleid.	De provincie Overijssel heeft keuzes gemaakt door het aanwijzen van gebieden waarin aan de slag wordt gegaan in het kader van verdrogingsbestrijding: de TOP-gebieden. Per gebied is uitgewerkt wat bereikt moet worden. Op deze manier zijn prioriteiten gesteld en doelen geformuleerd. Alle betrokkenen geven aan dat hierdoor door de provincie heldere keuzes zijn gemaakt. De provincie Overijssel heeft 15 TOP-gebieden aangewezen. Naar aanleiding van een quick scan verdrogingsbestrijding hebben GS een plan van aanpak opgesteld. In 12 van de TOP-gebieden in Overijssel zal verdroging worden aangepakt. Deze gebieden zijn opgenomen in het PMJP en worden gefinancierd door het ILG. Om alle 15 TOP-gebieden te kunnen realiseren, zal het beschikbaar stellen van extra middelen door het Rijk een punt van onderhandeling zijn bij de midterm review van het PMJP. Verdroging zal langs twee sporen worden aangepakt (provincie Overijssel, “Versnellen EHS”, juni 2008): (1) urgentie: extra inzetten op versnelde aanpak van realisatie van de twee TOP-gebieden met een hoge prioriteit waar het niet aanpakken van anti-verdrogingsmaatregelen op korte termijn kan leiden tot onomkeerbare natuurschade; dit is concreet van toepassing op de sense of urgency gebieden Natura 2000. (2) snel scoren op korte termijn: aanpak van de twee TOP-gebieden waar op korte termijn tot feitelijke inrichtingsmaatregelen kan worden overgegaan en (bij voorkeur veel) verdroogd areaal kan worden aangepakt. Tegelijkertijd worden voor de 8 overige TOP-gebieden kansen benut die zich voordoen. Daarbij wordt aangesloten bij lopende gebiedsprocessen en potentiële kansen (realisatie EHS, Natura 2000, GGOR, Kader Richtlijn Water, etc.). De TOP-gebieden liggen alle in de EHS en zijn tevens Natura 2000 gebieden. Met de inzet van de provincie op versnelling van de realisatie van de EHS wordt tegelijkertijd aandacht gegeven aan verdrogingsbestrijding. Overijssel kiest bewust voor vrijwilligheid ten aanzien van het verwerven van gronden (amendement PS/2007/353).

Aanbevelingen	Samenvatting
Vergroot inzicht in resultaten en financiën.	In het PMJP is aangegeven dat 12 van de 15 TOP-gebieden in Overijssel zullen worden aangepakt. Voor deze gebieden heeft het Rijk via ILG financiën beschikbaar gesteld. Hiermee wordt inzicht gegeven in de financiën. De te behalen resultaten in deze gebieden zijn weergegeven in het PMJP en de provinciale begroting. Ook voert de provincie jaarlijks overleg met de waterschappen over behaalde resultaten. Daarnaast wordt een monitoringsmeetnet opgesteld.
Voer verdrogingsbeleid binnen de provincie meer in samenhang uit.	De provincie werkt met een integrale aanpak in gebiedsprocessen. Dit betekent concreet dat onder andere de TOP-gebieden, de versnelling van de realisatie van de EHS, GGOR, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000 in samenhang worden uitgevoerd. De TOP-gebieden liggen alle in de EHS en zijn tevens Natura 2000 gebied. Verdrogingsbestrijding is binnen de provincie dan ook vooral een onderdeel van de processen in het kader van de EHS en Natura 2000. De provincie is verantwoordelijk voor een helder beleidskader (kader GGOR, omgevingvisie) voor verdrogingsbestrijding en heeft de regisserende rol. Het waterschap is verantwoordelijk voor het uitvoeren van het gebiedsproces en het uitvoeren van de hydrologische onderzoeken, het nemen van een GGOR-besluit en het uitvoeren van waterhuishoudkundige maatregelen.
Werk afstemming met waterschappen concreter uit.	Binnen de integrale aanpak in gebiedsprocessen werkt de provincie samen met de waterschappen. In het ontwerp waterhuishoudingsplan, als onderdeel van de Omgevingsvisie, geeft de provincie een kader aan de waterschappen over het toepassen van GGOR. Dit kader zal worden uitgewerkt door de waterschappen in de waterbeheerplannen en in GGOR-besluiten die worden goedgekeurd door de provincie. Er zijn afspraken gemaakt over de inhoud van een GGOR-besluit. Daarmee wordt duidelijk wie wanneer wat moet doen om het afgesproken grondwaterregime te bereiken. De planning is dat de beheerplannen en GGOR begin 2010 zijn vastgesteld. Daarna volgt het uitvoeren van de maatregelen. Jaarlijks zal over de uitvoering worden gerapporteerd en zo nodig geïntervenieerd.
Zorg voor betrokkenheid bij alle waterschappen.	De provincie heeft de indruk dat waterschappen verdrogingsbestrijding in toenemende mate als een belangrijk thema zien. De provincie heeft daar onder andere aan bijgedragen door workshops over verdrogingsbestrijding te organiseren voor waterschappen, natuur- en landbouworganisaties. Tussen de provincie en de waterschappen bestaan zowel ambtelijk als bestuurlijk veel contacten.

Bijlage 3 Geïnterviewde personen en geraadpleegde bronnen

Provincie Gelderland

Geïnterviewde personen

GS en ambtelijke organisatie

- De heer H.W.C.G. Keerweer, Gedeputeerde van onder andere Landelijk Gebied en Water
- De heer C.J. Steenmeijer, hoofd Afdeling Milieu en Water
- Mevrouw C.E.W. Dibbits, coördinator verdrogingsbestrijding (tot 1 januari 2009)

Telefonische interviews Statenleden

- De heer A.W.G. van Bergen (Groep van Bergen)
- Mevrouw C.G. Bieze-van Eck (VVD)
- De heer C.H. Huisman (PvdA)
- De heer E. Klein (SGP)
- Mevrouw H.G.P. Manuputty-van Lieshout (CDA)
- Mevrouw F. van der Schalk (D66)
- De heer J.M. Schuurman (ChristenUnie)
- De heer L.R. van der Veer (Partij voor de Dieren)
- Mevrouw M.W. Veltman (SP)
- Mevrouw R.E. Waardenburg (Groen Links)

Geraadpleegde bronnen

- Hoofdlijnennota Actualisatie van het derde Waterhuishoudingsplan, december 2007 (PS2008-19)
- Motie aanpak verdrogingsbestrijding van de fracties CDA, PvdA, VVD, SGP, GroenLinks, D66, SP en ChristenUnie (Bijlage bij Besluitenlijst vergadering 28 februari 2007, Motie 6, PS 2007-160)
- Nota 'Provinciale werkwijze herstel natuurgebieden met verdrogingsproblemen Provincie Gelderland', december 2006 (PS2006-998)
- Provinciale Staten Gelderland, Agenda's en verslagen Statencommissie Verkeer en Water in 2007
- Provinciale Staten Gelderland, Agenda's en verslagen Statencommissie Landelijk Gebied en Water in 2007 en 2008
- Provinciale Staten Gelderland, Agenda's, verslagen en besluitenlijsten Provinciale Staten in 2007 en 2008
- Statennotitie Realisatie EHS (PS2008-616)

- Statennotitie ‘Uitkomsten KRW en hoofdlijnen voor de actualisatie van het derde Waterhuishoudingsplan’ (PS2008-19)
- Statennotitie Uitvoerende overheid: een actiever en versterkt grondbeleid - gewijzigde versie (PS2008-608)
- Statennotitie ‘Verdrogingsbestrijding’ (PS2006-998)
- Vitaal Gelderland PMJP 2007-2013 Voortgangsrapportage 2007, Provincie Gelderland, Bureau Vitaal Platteland
- Voortgangsrapportage 2007 Waterhuishoudingsplan 3 (inclusief Statennotitie) (PS2007-642)
- Voortgangsrapportage 2008 Waterhuishoudingsplan 3 (Bijlage 2 bij Tweede vervolgvorstel Beleidsbegroting 2009 (PS2008-542)

Provincie Overijssel

Geïnterviewde personen

GS en ambtelijke organisatie

- De heer P. Jansen, Gedeputeerde Landelijk Gebied, Landbouw en Water
- De heer L.J.W. Hendriks, hoofd eenheid Water en Bodem
- De heer M. ten Heggeler, beleidsmedewerker geohydrologie
- Mevrouw A.M.S. Weersink, programmaleider natuur en landschap

Telefonische interviews Statenleden

- De heer J.G.H. Evering (CDA)
- De heer T. Oostra (ChristenUnie)
- Mevrouw M.G. van Olphen (GroenLinks)
- Mevrouw E.F.M. Pot (PvdA)
- De heer J. Slagman (SGP)
- De heer D. Yildirim (Solidara)
- De heer J.E.H.M. Rouwet (SP)
- De heer J.H. Veltkamp (VVD)

Geraadpleegde bronnen

- Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 20 september 2007. Aanvullende informatie TOP-lijsten verdroging.
- Provincie Overijssel, Coalitieakkoord 2007-2011.
- Provincie Overijssel, Programmabegroting 2007 en 2008.
- Provinciale Staten Overijssel, 27 juni 2007. Besluit nr. PS/2007/359.
- Provinciale Staten Overijssel. Agenda's, lijsten van toezeggingen en verslagen Statencommissie Verkeer, milieu en water in 2007.
- Provinciale Staten Overijssel. Agenda's, lijsten van toezeggingen en verslagen Statencommissie Ruimte, duurzaamheid, water in 2007 en 2008.

- Provinciale Staten Overijssel. Agenda's en verslagen Provinciale Staten in 2007 en 2008.
- Provincie Overijssel, 19 december 2006. TOP-lijst verdroogde gebieden.
- Provincie Overijssel / Dienst Landelijk Gebied, november 2007. Verkenning TOP-lijst verdrogingsbestrijding.
- Provincie Overijssel, 4 februari 2008. Stand van zaken realisatie TOP-gebieden.
- Provincie Overijssel, Persbericht provincie Overijssel, 28 februari 2008. Verdroging voortvarend aangepakt in Overijsselse natuurgebieden.
- Provincie Overijssel, 24 juni 2008. Versnellen ecologische hoofdstructuur. Ambitie, sturing, realisatie.

Bijlage 4 Begrippenlijst

EHS (Ecologische Hoofdstructuur)

De Ecologische Hoofdstructuur is een samenhangend netwerk van natuurgebieden en landbouwgebieden met veel natuurwaarden. Voorbeelden hiervan zijn water, oevers, houtsingels, bossen, heidevelden en struweel, maar ook kruidenrijk grasland, en graanakkers. Dit stelsel moet in 2018 klaar zijn.

GGOR

Staat voor het gebiedsproces dat leidt tot het **gewenste grond- en oppervlaktewater regime**. In dit proces wordt gestreefd om de kwalitatieve en kwantitatieve hydrologische randvoorwaarden te realiseren om de natuurdoelen in TOP-gebieden te halen (*4e Nota waterhuishouding (V&W, 1998)*).

Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)

Om te komen tot meer samenhang en afstemming en minder bureaucratie in het landelijk gebied hebben Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten afspraken gemaakt. Het Rijk heeft de verschillende rijksbudgetten voor het landelijk gebied samengevoegd tot één budget: het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG).

Kaderrichtlijn water

De Kaderrichtlijn water (KRW) is een Europese richtlijn gericht op de verbetering van de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater. De KRW is sinds december 2000 van kracht en maakt het mogelijk om waterverontreiniging van oppervlaktewater en grondwater internationaal aan te pakken.

Natura 2000

De lidstaten van de Europese Unie (EU) werken samen om de zeer gevarieerde en rijke natuur in Europa te beschermen. Het netwerk van belangrijke Europese natuurgebieden dat zo kan ontstaan wordt Natura 2000 genoemd.

PMJP

Provincie Overijssel

Het provinciaal meerjarenprogramma (PMJP) Landelijk Gebied verbindt doelen en prestaties met de investeringen. Het is het integratiekader voor de uitvoering, waarin de ambities voor het landelijk gebied staan, hun samenhang, de financiering en hoe de provincie vanuit verschillende invalshoeken samen met partners die ambities wil waarmaken.

Provincie Gelderland

In het Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied 2007-2013 (PMJP) van de provincie Gelderland is beschreven welke doelen en prestaties in het landelijk gebied gerealiseerd dienen te worden. Hierover zijn afspraken gemaakt met het Rijk en deze zijn op 18 december 2006

vastgelegd in de ILG-bestuursovereenkomst tussen het Rijk en de provincie Gelderland. Het programma kent vier doelstellingen:

1. Een beschrijving van de ambities van de provincie, gebiedspartners, Rijk en EU in het landelijk gebied en de daarbij behorende financiële consequenties (deel 1, beleidskader PMJP).
2. De concrete uitvoeringsopgaven van de vier Gelderse uitvoeringsgebieden. Het gaat hierbij om de Achterhoek, Veluwe, Gelderse Vallei en het Rivierengebied (deel 2 PMJP).
3. Het inhoudelijke toetsingskader voor subsidieaanvragen (deel 3 PMJP).
4. De basis voor rapportage en verantwoording.

TOP-gebieden

In 2005 is een Taskforce Verdroging ingesteld door het ministerie van LNV om de verdrogingsbestrijding in Nederland tegen het licht te houden en een impuls te geven. De Taskforce heeft de minister in 2006 geadviseerd verdrogingsbestrijding te concentreren in de meest kwetsbare verdroogde gebieden. Alle provincies hebben een lijst van prioritaire verdroogde gebieden (TOP-gebieden) vastgesteld die de komende jaren worden aangepakt.